

Biserica și Școala

Foaie bisericească școlastică, literară și economică.

Apare odată în săptămână: **DUMINECA.**

PREȚUL ABONAMENTULUI.

Pentru Austro-Ungaria:
Pe un an 10 cor. — pe 1/2 an 5 cor.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 14 fr. : pe jumătate an 7 fr.

PREȚUL INSERȚIUNILOR :

Pentru publicațiunile de trei ori ce conțin
cam 150 cuvinte 6 cor.; până la 200 cuvinte
8 cor.; și mai sus 10 cor. v. a.

Correspondențele să se adreseze Redacțiunii

„BISERICA și ȘCOALA“

Ear banii de prenumerațiune la
TIPOGRAFIA DIECEȘANĂ în ARAD.

Nr. 178/1905

Circular.

Examenul de cvalificațiune preotească cu candidații la preotie din dieceza Aradului, prescris prin Statutul Organic și Regulamentul special, se va ținea **Luni în 14/27 Februarie 1905** și zilele următoare, la oara a 9-a anteameaz, în sala de ședințe a Conzistorului diecezan gr.-ort. din Arad.

La examen sunt admiși toți acei absolvenți de teologie, cari conform §-ului 8 din Regulamentul special și-au susținut aici până la 1/14 Februarie 1905 cererile corăspunzător instruite.

Arad, la 1/14 Februarie 1905.

Joan J. Papp. m. p.
Episcopul Aradului.

Sinoadele protoprezbiterale.

Statutul Organic prescrie, ca în intervalul de timp dintre Anul nou și zăpostire să se întrunească Sinoadele protoprezbiterale.

Conform dispozițiunilor acestei legi fundamentale a organizațiunii bisericești noastre autonome, P. S. Sa D-1 Episcop diecezan, care nici când nu întrelasă de a pune în vederea supușilor săi marea îngrijire și sollicitudinea ce trebuie să depună în interesul acestei sfinte instituțiuni, a dat un circular către P. On. Domni protoprezbiteri, legându-le la inimă munca asiduă pentru realizarea progresului ce se așteaptă.

Și cu drept cuvânt, căci îndemnul spre bine și sfaturile înțelepte nici când nu sunt de prisos.

Mai ales în condițiunile de viață a poporului nostru, în împrejurările grele ale vieții și în

mijlocul diverselor tentațiunii străine, e chestie de viață, buna îngrijire și desvoltare a instituțiunilor bisericești noastre.

În primul rând, școala noastră confesională trebuie să fie pusă în bune condițiuni.

Sunt atât de multe neajunsurile ce se ivesc în jurul acestei ideale instituțiuni, fie din cauza ignoranței, fie din cauza sărăciei poporului, fie din cauza... duhurilor rele ce plutesc, așa zicând, prin aer!

De aceea inspectorilor școlari, protoprezbiterilor, în întâiu rând li-se impune datorința de a cercetă, studiă, și de a prezentă în toată claritatea, forului superior, împrejurările între cari se găsește fiecare școală a noastră în parte, ca dându-ne seama de starea lucrurilor, având diagnoza făcută, să se poată aplică cu efect și la timp leacul recerut.

Nu mai puțin importantă este cauza școalei mari, care este conducerea spirituală a credincioșilor.

Aflându-ne în astfel de vremuri, când simptome morbide distrug energie și credință, misiunea pastorală are un greu dar sublim rol: De a întoarce pe rătăciți la calea adevărului și de a inspira puterea virtuților creștine celor desnădăduiți...

În viața aceasta, spre a fi deplină, în fireasca ei concepțiune, fără îndoială, că își are partea sa și situație materială, la a cărei desvoltare în senzul de a fi un bun locaș vieții sufletești, chemată e să-și dea contribuțiunea factorii direct conducători ai poporului.

În aceste direcțiuni sunt chemate Sinoadele protopopești să lucreze, să desvolte o largă și binecuvântată activitate, — luminând situațiunile, pentru a da perspectiva prezentului, din a cărei cunoaștere să se poată porni și să poată radia

razele productive din luminatul centru, chemat și menit a fi izvor de întărire și înălțare a sfintei noastre biserici și a poporului său.

PROGRAMELE

și

NOUA LEGE DE PREDARE

Comunicare făcută la Congresul din Nürnberg din
Aprilie 1904.

(Urmare.)

Să cercetăm pe ficare în parte. Exercițiile de aplicare necesare pentru a controla asimilarea ideii generale, sunt și o gimnastică intelectuală. Ele dau aptitudinea de a *determina*, de a *exemplifica*, de a *utiliza* în ori ce caz, formula științifică învățată. Când se înmulțesc însă, ele consună o energie în disproporție cu folosul. Elevul care rezolvă 4 probleme de aceeași natură, face, după mine, de două ori lucru inutil. La I-a problemă el dovedește dacă a înțeles; s'o considerăm pe a doua, ca exercițiu de repetiție; ce înseamnă însă aplicările ulterioare? La un seminar din Germania profesorul de matematici—un excelent profesor după concepția curentă — rezolvea *mental* câte 12—15 probleme analoge pe oră. Să fie mecanizarea calculului un ideal? Nu văd întru cât mașinile de calculat, cum sunt funcționarii tuturor administrațiilor financiare, ar fi mai utili lor și societății de cât oamenii de știință matematică. Această repețiune în calcul poate fi utilă în unele *specialități*, nu o găsim însă tot așa ca mijloc de cultură generală. Același lucru îl putem spune despre numeroasele exerciții de limbă, despre cărțile geografice.

Nu contest utilitatea exercițiilor de determinare. Ele dau *agerime minții*, dau *mobilitate ideilor*, pun *individului la îndemână*, capitalul cultural de care dispune dar, o repet, folosul lor e prea mic pentru timpul și munca cât ele consumă.

Cheea învățământului modern însă sunt *exercițiile de reproducere*. Nimic să nu se dea copilului, fără a-l sili să reproducă. Numai astfel ia el *deplină cunoștință de cele explicate*.

Trebue să observăm însă că reproducerea e o muncă *mai mult* de cât primirea, e o mărire de *intensitate a cunoștinței*, o *potențiere a ei*, am zice, care cere un *maximum de energie a atenției*. A avea conștiința de ce ai auzit și a *spune altuia*, sunt două *activități* distincte, ce nu se pot confunda, deși una presupune pe cealaltă.

Reproducerea în scris e și mai obositoare. Ea presupune în mai mult lucrările de *țermurire* și de *sintetizare*. La reproducerea verbală elevul este ajutat de întrebări cari izolează ideile, îmbucătățesc greutatea, și de puterea de sugestie a profesorului, carei susține atenția. Așa găsim o explicare faptului că la scris elevii sunt mai slabi de cât oral.

La ex. de *compuneri propriu zise*, elevul are de regulat succesiunea ideilor și limita lor de dezvoltare, poate chiar—cum e cazul în școlile secundare—de ales amănuntele în vederea unui subiect dat. Deosebim deci în acest exercițiu: 1) o *asimilare de idei în vederea unui scop dat și o cercetare critică a lor*; 2) *organizarea materialului*, potrivit cu scopul propus, adică și o *reamintire* a normelor fixate când va de profesor; 3) o *alegere a expresiunilor adecvate* ideilor, expresii ce trebuie și ele înălțate după alte norme, cele gramaticale.

Și această muncă—cu un rezultat minim, experiența școlară ne-o dovedește zilnic—se face în următoarele proporții: În școala primară—vorbesc numai de școlile românești acum și socotesc la un loc toate exercițiile de reproducere în scris—8—12 pe lună, în cele secundare 9—15. Dacă adăugăm și pe cele inspirate de o eventuală sporire de zel din partea unuia sau altuia dintre profesori,—cei de limbi străine nu dau greș—ridicăm numărul total la 18—20 pentru spațiul de 28 de zile.

Ce să însemneze însă următoarele fapte bine cunoscute în lumea școlară? Inegalitatea între elevii unei clase e cu mult mai mare la compuneri decât la ori ce altă lucrare. Aptitudinea pentru compoziții coincide totdeauna cu o superioritate, sau măcar cu o precocitate intelectuală. Progresele zilnice în această ramură de activitate sunt mai puțin simțite decât la altele: elevul scrie binișor de la început ori nici odată.

Eu mi le explic astfel: compunerea cere o maturitate intelectuală la care nu ajung toți, sau măcar la care ajunge fiecare la *altă vârstă*. În acest caz, ea nu mai poate fi un exercițiu general, atât de întrebuintat, mai ales în învățământul primar. Am putea găsi argumente în favoarea concluziei de mai sus și în altă direcție decât experiența școlară.

Câți oameni maturi vorbesc frumos și câți pot scrie tot așa?

Știința consemnată în scris este mult mai *țermurită*—formând aproape o specialitate—ca știința *vie*, cercetarea experimentală, cucerirea zilnică asupra forțelor naturii. Și dacă la vârsta matură, arta de a scrie este nu zic o superioritate mentală, dar de sigur o *nuanță osebită de manifestare*; dacă la apogeul evoluției individuale constatăm o așa mare diversitate de aptitudini în aceasta privință, de ce să nu recunoaștem, că ea e tot atât de fatală în stadiul întâiu al evoluării individului?

Să venim la a treia caracteristică a învățământului actual. Nu sunt multe veacuri de când omul doritor de cultură făcea cunoștință—cel puțin în învățământul sistematic al scoalei—cu câte o singură disciplină intelectuală. Astăzi am ajuns la cealaltă extremitate: le atacăm pe toate *odată*, sugem cultura prin toți porii în același timp.

Iată ce învață un copil între 11—18 ani în școlile noastre: 2—3 limbi moderne, 1—2 clasice, 5—6 discipline științifice, 6—7 filosofico-literare, 3—4 dexterități. Un om în vârstă care ar ceti 15—16 scriitori de odată—afară de cazul când face cercetări de paralelism,—nu ne-ar face tocmai o bună impresie. Totuși noi dăm copiilor atâtea serii de cunoștinți și aptitudini paralele, fără să ne temem de consecinți! Istorie, literatură, filosofie, tot ce au cucerit mințile înaripate ale tuturor veacurilor.

Cunoștințele acestea sunt *dozate*, prezentate în pîlule ușor asimilabile, în formule ce se înfig ușor în memorie. Da!... Dar aceste formule, dacă nu-și pierd virtutea de a deschide largi orizonturi minților superioare, pentru cele obicinuite ele nu-s de cât un izvor de presumpție și de eronată credință că știu ce e cultura și cunosc limitele tuturor științelor.

E așa de stranie osteneala ce ne dăm, să arătăm inteligențelor abia în stare de formațiune, cum sunt ale elevilor de liceu, să le arătăm, zic *până unde* a ajuns fiecare știință și *cât* e de neputincioasă să străbată mai departe! Cât e de *vană* efortarea filosofiei! Cât sunt de *nesatisfăcătoare* doctrinele de morală! Și când drept hrană sufletească dăm vârstei de entuziasm sistematic strigăte de neputință a cercetătorilor cari au *cerut prea*

mult, ori accente de desnadejde ale filosofilor cari au ținut prea departe; când le-am tocit cea din urmă licărire de curiozitatea metafizică cu care ne naștem fiecare, ne minunăm că tinerimea e sceptică! Ne indignăm că odată liberă pe mișcările ei, nu țineste de cât acolo unde curiozitatea nu i-a fost satisfăcută, acolo unde i-a rămas necunoscut... Plăcerea!

Varietatea cunoștințelor are de scop, mi se va spune, să desvolte paralel toate facultățile intelectuale, pe când o cultură unilaterală ar face să înflorească o singură formă de activitate în dauna altora, iar când în munca noastră trecem de la o lucrare, la alta osebită, creem să recrează.

Mai întâi, părerea, că diferitele științe se deosebesc într'atât ca să desvolte facultățile intelectuale osebite. mi se pare contestabilă. Diferențierea științelor vine de la deprinderea noastră de a privi lucrurile într'un moment dat, numai dintr'un singur punct de vedere, O deprindere de ordine intelectuală prețioasă, produsul unei îndelungate evoluări, dar care cuprinde mult artificial în ea. A privi lucrurile dintr'un anumit punct de vedere este un excelent proces de cercetare științifică o formă de muncă specializată, e îndoelnic ca să fie și un bun procedeu educativ.

Dar ce rezultă ca fapt psihologic, din această asimilare de cunoștinți paralele? — Formarea în mintea copilului atot atăta *șiraguri independente*, a tot atâtea *serii de idei bine distincte între ele*. Cine n'a observat lucrul? Cea mai simplă problemă de aritmetică, pe care la lecția specială ar fi rezolvat-o 90% din elevi, pusă la geografie, devine o greutate de neînving. La lecția de istorie elevul știe datele, la altă lecție nu-și mai amintește de ele.

Târziu de tot dacă se face o armonizare între cunoștințele oșbitelor științe!

Răul, pe care îl relevez acum, s'a semnalat mai de multă vreme, iar ca remediu s'a propus *concentrarea* mai multor obiecte în mâna aceluiaș profesor și *ridicarea unui obiect la însemnătatea de centru*, în jurul căruia să se grupeze celelalte ca ramuri subordonate.

Mijlocul acesta poate face mult bine și de la generalizarea lui putem nădăjdui o ameliorare. El țermurește abuzul specialiștilor, cari acumulează amănunte peste amănunte, și dă posibilitate profesorului să stabilească legături de ajutoare reciproce, cel puțin între ramurile de cunoștințe cei sunt incredințate.

Dar chiar cu acest sistem de concentrare, varietatea mare de cunoștințe nu are de rezultat de cât *utilizarea până la maximum a unui timp de dat*. Dacă măsurăm folosul învățământului școlar cu numărul și trăinicia cunoștințelor în conștiință și nu cu *proporționarea* lui la *puterea noastră sufletească* și mai ales nu cu *efectul ulterior al unei activități potențiate*, atunci sistemul actual de învățământ, cu bogăția și diversitatea lui de cunoștințe, este cel mai bun: *în minimum de timp, dă maximum de cunoștințe*.

(Va urma.)

Fondul preoțesc și Clasificarea ajutoarelor.

(Urmare și fine).

Majoritatea preoțimeii noastre se află în această dilemă. Și în vremi critice, ca acestea, biserica îi chiamă pe toți ai săi să stea fiecare la postul său.

Să vedem acum de este echitabil, ca ajutoarele fondului preoțesc să se împartă cu aceeași măsură văduvelor preoțese.

S'a usitat la fondurile de pensiuine ale oficianților, că se ia de bază la normarea sumelor de beneficiat, salariul avut în atare post și anii de serviciu.

Fondul nostru preoțesc e fond de ajutoare pentru văduve și nu e fond de penziune pentru preoți. Nu noi l-am înființat, ci contribuim cu cvotă anumită la augmentarea lui. Cvotele nu sunt egale acum, dar pot să fie egale, tocmai pentru că nu e fond de penziune și nu noi preoții ne ajutăm din fond, ci numai văduvele și orfanii. Și dacă în cvalificațiune și în beneficiu nu suntem egali, negreșit egali suntem în împlinirea obligamentelor — și desigur în sărăcie sunt surori de cruce văduvele și orfanii nostri.

Deci după mine ar fi just, ca familiilor preoțești ajutoarele să se măsure cu cumpăna egalității, cu care se măsură preoților obligamentele. E vorba aici de asigurarea unui drept bisericesc, inter muros, basat pe resoane bisericești, nu civile. Este un drept acesta, ce are să se bazeze pe cenț moral și nici decât pe censul spiritual ori cel material cum statul civil cere. Și să mai bazează dreptul acesta pe o practică legală analoagă din viața bisericească, că anume: nici Statutul Organic nu recunoaște cenț spiritual și material, ci simplu pe un cenț moral declară pe creștini de membri egali ai Sinodului parohial.

La fondul preoțesc, ca instituțiune de binefacere este a se socoti numai serviciul ce-l aduc bisericii preoții, pentru că, abstrăgând dela cvalificație, fiecare preot își servește la fel biserica sa. Nu poate fi deosebire în predicarea cuvântului d-zeesc între un oraș și un sat; aceleași datorințe le împlinește preoțimea dintre munți ca și cea din câmpii. Asemenea custode și de același rang a vistoriei celei sacre a legii lui Hrs. este tot preotul și prin toți ei se leagă unitatea bisericii într'un mănunchi.

Și dacă după multimea talanților, fiecare cu asemenea dobândă lucrează spre bucuria Domnului Hrs., care întăietatea în mărire o urgisește (după cazul lui Iacob și Ioan fiii lui Zevedei) de ce să se tragă limite anumite între membrii familiilor preoțești, când ele rămân sărace?

Dar cu mizeria totuși mă împac eu, căci mângăere a adus Iisus pe pământ, când a zis: »Ferițiți sunteți săracilor, că a voastră este împărăția cerurilor«. Cvintesența chestiei este încă aceea parte, care-l privește pe capul de familie, pe preotul în viață, care e îngrijit de soartea familiei sale după moartea sa, neglijă în măsură însemnată datoria față de chemarea preoțescă. Deci e timpul oportun, ca fondul preoțesc, mijlocul cel binecuvântat de D-zeu, prin mâna celor-

ce l'au inițiat și administrat să vină preoțimei în ajutor, spre mărirea bisericii.

Să vedem, ce să poate zice despre posibilitatea, ca toți membrii se contribuie cu asemenea taxe la augmentarea fondului. Pentru toți cei conștii de datorința lor față de familie, solvirea taxei anuale de 20 cor. ori fie și mai mult chiar, nu e ceva imposibil. Pe câtă vreme sustă congrua, nici unul nu o simțeste. Chiar și când aceasta taxă ar fi esclusă din rândul pasivelor la licvidarea congruei, încă o poate răspunde tot preotul, coziderând, că mai multe jertfe aduc mulți asigurându-și familiile la bănci de asigurare; iar când e vorba de asigurarea unei penziuni anuale pe seama văduvei și orfanilor, cine să nu aducă atare jertfă.

Eram după conferința preoțească ținută în Timișoara cu ocaziunea pertractării proiectului de statute pentru fondul preoțesc, emanat din partea Ven. Consistor în 1899. Pe cale convenisem cu un coleg de frunte, care absentase dela conferință și mă întrebă de isprava făcută în cauza statutelor. I-am comunicat cum am primit de bună clasificarea ajutoarelor proiectate pentru văduve, iar dânsul îmi răspunde, că de ce au mai trebuit 3 clase? Reflexiunea dânsului mi-s'a părut la loc din partea echității, dar posibilitatea de a răspunde toți preoții cu taxe asemenea îmi da de cuget, nefiind atunci congrua încă sistematizată.

Și acum dupăce acel proiect de statute, devenit, lege își numără cinci ani de viață, între împrejurările schimbate cu plățirea cvotelor, când nimeni nu dă din al său, iar pe preoții dela parohii de clasa I-a, în adevăr, atât de mult îi favorizează soarta față de ceilalți, aflu că aceasta este o chestie de interes general, reclamat de progresul ce se așteaptă dela preoți în vremi așa furtunoase și ar trebui să preocupe majoritatea preoțimei.

Azi, când, abstrăgând de la funcționari, și zilerii au mai bună penziune decât o preoțasă de clasa a II-a și a III-a, datorința morală avem să cerem revizuirea statutelor pe baza censului moral.

»Bateți și se va deschide voauă« — a zis Dl Hrs. Cu permisiunea P. O. Redacțiunii, în ton demn de o cauză arzătoare pentru servitorii lui Hrs. vrednici de plata lor — sper, că chestiunea aceasta se poate lămuri ca multe altele în organul diecezan. Cei interesați spună-și cuvântul. Și sper, că P. S. Sa bunul nostru Arhipăstor și Ven. Consistor, aflând, că cererea este justă și de interes bisericesc, o vor conzidera căci nu în zadar s'a scris pentru noi: »cereți și veți lua«.

Am scris acestea din interes pur bisericesc. Și am zis la început, că asemenea zidarului, am

avut dorința să adaug o piatră la întărirea bisericii. Că bine am așăzat-o, judece esperții.

Bărăteaz, la 20 Decemvrie 1904.

Nicolae Crișmariu
paroh.

Tot în chestiunea catehizării.

Reflexiuni.

Când am scris primul articol în chestia catehizării, am avut în vedere părerile desfășurate de părintele Cornel Lazar, care—contrar cu dispozițiunile planului din vigoare—pleda pentru lărgirea materialului din religiune în școala poporală, și mi-am spus contra părere că: în ce privește estenziunea materiei de învățământ, planul s'a redactat conform principiilor metodice; dar mi-am exprimat și dorința, că pentru a corespunde principiului de concentrațiune, anumite piese omise n'ar trebui să lipsească. Am relevat apoi totodată, că pentru propunerea religiunii cu succes este necesitate imperativă, ca manualele să corespundă planului.

Cu alte greșeli ale planului nu m'am ocupat în speranța, că se vor ivi bărbați mai competenți, pentru a face o critică deamă de conziderat, ci am accentuat anumit, că aceasta este o problemă a viitorului.

Și acest viitor era mult mai aproape de cum crezusem. Dl Dr. P. Barbu, în articolii „Tot în chestiunea catehizării“ cu aparat științific, a arătat amănunț defectele planului. Dar, a indigetat totodată și însușirile, cari trebuie să le aibe manualele de religiune.

Fiind-că chestia catehizării mult ne preocupă pe noi proții acestei dieceze, — atât față de plan, cât și față de espunerile d-lui Dr. P. Barbu, privitor la manualele din religiune, îmi permit lansarea unor păreri proprii, izvorâte din cunoștința de cauză.

Mai nainte de toate voesc a-se ști că, consecvent convingerii mele, stau între limintele prescriptelor metodice; dar observările mele asupra planului și manualelor, ce le repețesc aici voesc a le confirma nu cu dovezi din domeniul didacticei, ci cu dovezi de ordin mai înalt bisericesc, pentru care încă și fără a avea autoritatea unui om de specialitate, dar experiența mă îndreptățește a-mi forma un titlu de drept.

Este deja constatat, că deși în evoluțiunea culturală toate metodele s'au perfecționat, la propunerea religiunii există și acum 2 direcțiuni, ale căror reprezentanți stau pe baza unor teorii cu totul opuse. Unii cer material cât mai mult din religiune, alții, cari stau pe baza pedagogiei moderne, după esperiențe îndelungate pretind, că e bine a nu gramădi material istoric în memoria școlărilor, ci a ținti la desvoltarea și înțărarea sentimentului religios-moral, prin material ales. Dacă-i întrebi, și unii și alții au cuvinte și dovezi la sprijinirea propriei teorii. Va să zică, și azi stau oamenii în fața unei probleme, a cărei rezolvire reclamă încă timp de cugetat, căci e greu totuși din multe căi a alege pe cea mai sigură.

Toată teoria este rezultatul esperiențelor.

Când regimul nostru bisericesc ne-a dat un nou plan în școala poporală, negreșit s'a ținut cont de pedagogia modernă. Indiferent, că panul are scăderi, dar prescrierea, împărțirea și alegerea materialului din religiune a avut în vedere principiile metodice. Dar fapt e, că rabdă critică. Și cine-l va îndreptă? Răspund ales: noua esperință. Asupra planului voi mai reveni.

„Toate ca o haină se vor învechi“.

Din articolii d-lui Dr. P. Barbu reesă o tendință fiind manualele d-sale din religiune elaborate, strict după principiile metodice, în contra atacului ce au suferit ele când am afirmat, că nu corespund planului, le ia în apărare, ceace fără îndoială a și succes: căci cine în fața dovezilor plauzibile nu s'ar lăsa convins, nu este om bun. Dar constat mai mult, anume că: Dl Dr. P. Barbu și-a eluptat un titlu de drept la recunoștința noastră prin cărțile de religiune, căci a reformat instrucțiunea noastră catihetică. Și nu zisesem că cărțile nu sunt bune, ci din contră am afirmat, că sunt relativ bune. Aceasta, iată voi să arăt acum că pentru ce? Mai am însă unele premise.

Întreb: oare cine ar putea garanta, că teoria de care ne conducem azi la propunerea religiunii, mâne ori poimâne nu se va bate în capete cu praxa bisericească? Oare nu poate veni un timp, dar probabil cât mai apropiat, care va pretinde altă alegere și aranjare după procedura concentrică a materiei religiunii, decum aceea este aleasă în manualele d-lui Dr. Barbu, — în butul tuturor frumos sunătoarelor principii pedagogice? Eu cred, că nime nu poate garanta aceasta.

Și nu mă îndoesc, că catihetii, cari pretind a propune material mult din religiune, sunt determinați la aceasta prin anumite împrejurări. Noi la compunerea manualelor noastre și a planului, pe lângă principiile didactice, încă avem împrejurări, cari ni împun a nu scurta prea tare materialul. Doară între noi sunt sectele eretice, ale căror membri mult mai mult știu din materia biblică decât ai noștri, — iar acesta este un pregnant motiv de atragere pentru ai noștri — precum ne am convins — cu toate că după principiile metodice vom crește creștini religioși.

Apoi încă o împrejurare deamă de conziderat mai este și aceea, că dacă d. e. din plan și manuale am eschide parabolele D-lui Hrs. cele atât de sublime și edificatoare, atunci, ce senz are pentru ceștini cetirea acestor pericoape evanghelice în sf. biserică, când ei nu le înțeleg? și mai ales când, precum se știe, nu în tot locul se predică și exortează și în general școala este chemată a pune fundamentul. Și așa se laudă pocăiții, că numai acum au ajuns a ști ceea-ce mai nainte preoții lor nu le-au spus.

Cum poate fi deplin creștinul, care nu învață în școală despre Iov plăcutul lui D-zeu, despre David și împrejurările între cari a scris psalmii, despre Solomon, a cărui pilde se cetese în biserică în tocmă ca psalmii? De ce să nu cunoască creștinii viitori virtutea Iut Daniil, prorocul, și pe Iona cel ce a prescris nini-vitenilor postul și rugăciunea, ca leac de mântuire?

Un plan și un manual de religiune lipsit de aceste piese, eu îl conzider de defectuos.

Conchid deci, că din conziderante de ordin mai înalt bisericesc, la alegerea materiei biblice, pe lângă observarea principiilor metodice, trebuie să se aibe în vedere următoarele principii:

1. *Economia divină în studiul religiunii să fie firul cel de aur, care leagă întreaga materie. De aceea momentele din cari transpiră aceea, nu pot să fie omise.*

2. *Materia religiunii, ce stă în raport cu sărbătorile să nu se omită.*

3. *Învățătura lui Iisus în pilde și cele mai însemnate minuni pun fundament istoric, întăresc credința și alimentează sufletul creștinului în toată viața, dacă auzindul în biserică, le și înțelege; de aceea negreșit au să fie luate între materia aleasă a religiunii.*

Se pretind acestea cu atât mai vartos, că și însași praxa pedagogică a aflat că: *materia principală a obiectului religiunii este: materia istorică și anumite învățături religioase-morale abstrase din aceea. Iar glasul bisericii strigă: preoții să-și crească creștini apți de a ascultă predica, ceea ce înseamnă cu alte cuvinte ca: teoria școlii să se aducă în raport firesc cu praxa bisericii pentru a produce efecte reale și durabile în viața creștinească.*

Pentru a se înțelege răul, ce rezultă din alegerea materiei religiunii, fără a luă în coziderare principiile mai sus înșirate voi aduce un caz.

(Va urma.)

Cuvânt festiv

rostit, cu ocaziunea sfințirii nou clăditului edificiu școlar confesional al parohiei gr-ort. rom. Buhani, prin Ioan Muntean parohul locului (14/27 XI 1904.) *)

*»Înțelepciunea a edificat șișei casă«
(Proverbiile lui Solomon IX 1)*

Aproape 3000 de ani s'au scurs în sânul eternității, de când cel distins împărat de pe acel timp, înțeleptul Solomon, fiul profetului încoronat David, — care, cum zice Românul în limbagiul său florilat, — era pntred de avut, neasemănat de puternic, tânăr și frumos, și totuși la adânci bătrânețe despre avuție și putere, tinerețe și frumosețe, toate trecătoare, — zicea că: „deșertăciuni sunt toate“, înălțând și laudând numai singură înțelepciunea, pentru-că aflase, că aceasta e netrecătoare și neperitoare; fiind că ea se transmite din generațiune în generațiune, prin familii evlavioase, școale alese și se poate vecinici prin mama eternă a pământenilor, sf. biserică.

Întru pomenirea înțelepciunii deci ni-a lăsat scris în cartea Proverbiilor sale: „Înțelepciunea a edificat șișei casă“ și continuând-încheind amintitul vers adauge „și a întărit-o pe 7 stâlpi“ — simbolizând prin cuvântul său casă, sf. biserică cu ochiul ei sacru, școala confesională, eară prin cei 7 stâlpi sf. taine. Mai încolo, tot în citatul cap. v. 4 pune pe însași înțelepciunea să zică noauă pământenilor cine este neînțelept — neînvățat — să vină aici adecă la înțelepciune, care și-a edificat șișei casă de biserică, — de școală, casă de înțelepciune.

Onorat public evlavios! Parohia noastră ort. resăr. rom. Buhani, luminată prin sf. biserică, casa înțelepciunii, și educată în Tradițiunea apostolică, pătrunsă fiind de lipsa unui nou edificiu de școală, ca ochiu al sf. biserici, al casei înțelepciunii, la 13/26 Iunie a. c. a sfințit prin umilința mea ca paroh al locului, cu concursul corului cântăreților bisericești, temelia, peatra fundamentală cea din capul unghiului, a acestui nou local

*) Intârziat din cauza lipsei de spaț,

școlar, acum în 3/16 Noemvrie complet terminat, — în care se îndeplini azi prima dată aghiasma, după ritul nostru creștinesc ortodox, în lauda D-lui nostru Iisus Hristos, cel ce prin cuvântul său (Matei c. XXVIII, v. 19) a fondat învățământul universal, zicând către sf. Apostoli: „Mergând învățați toate popoarele“ — și l-a pus sub conducerea sf. Duh, cel ce îndreaptă biserica. În onoarea M. St. oaspeți veniți, în mângâierea întreg poporului, care a jertfit avut, lucru cu mâinile și cu vitele, la înălțarea acestui edificiu de școală, — și în stima localului sfințit, în care ne aflăm, — binevoii spre decorul festivității noastre de azi, a ascultă dela mine bătrânul ministru al D-lui Hristos, un cuvânt festiv; cu luare aminte, în liniște bisericească.

* * *

Înțelepciunea ne îndrituește, să fim cu pietate către străbunii, bunii și părinții nostri din Buhani, prin aceea ce putem face acum în memoria lor, — că vom schița istoricul, în cât am putut afla, din documente scrise, respective, am putut culege mai ales din tradițiune, rostul bătrânilor, peste tot, al școlii și învățământului poporal, în parohia Buhani.

Ascultați!

Aproape 200 de ani a gemut patria noastră sub jugul turcesc, sub a căruia tiranică domnire nici vorbă n'a putut fi de școală, căci Turcul păgân n'a avut lipsă să-și câștige creștinul înțelepciune, adecă n'a avut lipsă, ca Românul să se lumineze, ci a avut lipsă de mâinile lui, ca să lucreze până la sudori de sânge, ca să nutrească pe păgânul Turc. Aceasta e însușirea păgânului, că cere a fi nutrit de altul.

După alungarea Turcului de aici, — țeara, a avut lipsă aproape de alte 200 de ani, spre a se reculege, cum să zice să-și vină în ori.

Școale populare mai întâiu au început a se înființa în centre, și anume: în Dezna și Șebiş, în Buteni și Iosaș, în Hălmagiu și Brad, în Ienopole și Pancota, în Arad și Timișoara, în Chevereș și Lugoj, în Caransebeș și Biserica-Albă etc. etc. — la cari comunele din jur, trimiteau câte 1—2—3 prunci.

Așa parohia Buhani, era cu școala afiliată la Dezna. Avem încă credincioși în viață, anume: Vasile Ageu senior și pe Floarea Cociu crâsnicul, cari au umblat puțin și la școala din Dezna.

Cam pe la anul 1843 s'a înființat aici școală proprie, dar edificiu școlar nu era, ci s'a luat cu arendă câte o casă de la particulari, respective casa parohială.

Primul învățător*) a fost Gavriil Bordea, originar din Erdeij († la 27 Iulie 1854 în Minead în etate de 68 ani). A ținut școală în casa lui Marcu Urs Nr. 46, acum proprietatea Mariei Dan v. Boloș. Al 2-lea a fost Andreiu Cornea din Chisindia, tot la Nr. 46. 3-lea a fost Nicolae alias Nica Popoviciu din Cermeiu. Școala tot la Nr. 46. 4-lea a fost nou venitul paroh (1846) Petru Costa. Școala în casa parohială Nr. 48.

*) Datele din Tradițiune, sunt comunicate de ecleziazarul Florfociu, și epitr. tiner, Eutimiu Ageu.

5-lea în 1849, a fost Aron Grama (cel ce în Februarie 1846, după cum cu propria sa mână a însemnat, pe scoarța dela început a unui Octoih) venise de învățător în Minead, parohie pe atunci apostată dela ortodoxie, dar la înfruntările infocatului ortodox Moise Ghergariu, vicar protopresbiteral și paroh în Nădălbești, ne mai putând suporta remuşcările conștiinței, s'a reconvertit și parohia și învățătorul. A ținut școală în casa lui Moise Florea Nr. 18 acum propr. lui Nicolae Mihailă. — 6-lea a fost Nicolae Albu originar din Cermeiu, școala la Nr. 46 — 7-lea aflăm la anul 1853, din matricula defuncților, că învățătorul din Buhani Grigorie Popovici, înmormântă pe fica sa Floare. Școala în casa lui Grigorie Mariș, acum proprietatea Toma Mariș, Nr. 50. — 8-lea cum aflăm din matric. botezaților la anul 1855 a fost clericului absolvent Laurențiu Barzu (i se botează fica Maria), Clericul Laurențiu s'a sfințit preot pentru Giulița de Mureș, școala a fost în casa sa proprie, Nr. 33. acum proprietatea lui Eutimie Ageu. — 9-lea a fost cantorul eclesiasc de aici Teodor Ageu. în casa sa proprie Nr. 28. — 10-lea învățător a fost Paul Popoviciu originar din Otlaca, supranumit Turcul (pentru că nu avea păr pe cap, ci era pleș, sau ca un turc, ras pe cap). A ținut școală în casa lui Nicolae Boloș Nr. 66, acum proprietatea lu Marcu Toader. A repausat aici, cum arată matricula la 13 Oct. 1856 în etate de 82 ani. Au rămas dela el cărțurari încă în viață: Eutimie Ageu și Panteleimon Cociu. — 11-lea învățător probabil în anul școl. 1856/7, a fost Terenție Curta din Mânereu, unde urmând preot tatălui său Dimitrie, a și repausat. A ținut școală la Nr. 58 în casa lui Vasile Cociu. Pe fiul acestuia, Panteleimon, l-a dus cu sine în Cărand, unde se mutase ca inv. și l-a perfecționat în cântările bisericești. 12-lea învățător cu începutul anului școlar 1857/8, cum ne arată matricula, pozițiunea 83 (un caz de botez) a venit din Apateu Ioan Malița, începând prelegerile școl. în noul edificiu propriu al parohiei 57b, în est an demolat și înlocuit prin acest nou edificat. Acest învățător a repausat aici în 7 Ianuarie 1883, după cum atestază matricula, în etate de 54 ani. A funcționat mai mulți ani. Dela dânsul avem cărțurarii totodată cântăreți și anume: de curând defunctul jude Atanasie Covaciu, epitropii primari emeritați Terenție Cociu și Panteleimon Covaciu, judele emerit Atanasie Ageu, epitropul II și perceptor com. actual: Teodor Ardelean Nicolae Ageu, acum parohian și proprietar în vecina parohie Govoșdia de pe Crișul alb și Vasile Ageu al lui Vasilie. — 13 învățător a fost preotul din loc def. Ioan Săbău, cu cantorul Cociu. (1883). 14 învățător a fost Ignatie Stoica din Cuiedi, din an. 1883—1885 când în 16 Aprilie repausă aici în etate de 72 ani, înmatriculat sub poziția 2. — 15 învățător scurt timp, în 1885 a fost Cornel Monța, — acum preot în Corbești, ppresbiteratul Radna. 16. învățător a fost Ioan Lucaciu buteanul din anul 1885—1891; acum funcționează, ca atare în opidul Lipova. Au ramas dela el mulți alfabeți de ambe sexe, — eară ca inmolog inv.

actuali: Paul Ageu în localitate, și Petru Cociu în Donceni. 17 învățător a fost Ioan Hirina din Repsig, (1891/2). 18 învățător Ioan Lucaciu berindeanul (1892/3 1893/4) 19 învățător Ioan Cosma în doauă rânduri, 1894/5 și câteva luni în 1896/7, — acum paroh în opidul Buteni. 20 Învățător a fost Petru Cocui originar de aici (1895/6.) 21 învățător Paul Ageu, așisderea o-ri-ginar de aici, care funcționează din începutul an. școl. 1897/8 și acum. Dela dânsul au eșit mulțișori al-fabeți sau știutori de carte, de ambe sexele; — eară cântăreți din dăscălia sa avem pe Ioan Ana, Ioan A-geu al lui Vasile și Paul Faur.

(Va urma);

Aviz.

Foaia oficioasă »Biserica și Școala« începând cu Nr. 1/1905 numai aceloră se va trimite cari au achitat abonamentul până inclusive 31 Decem-erie 1904, și se abonează și pe anul 1905.

Abonamentul pentru Austro-Ungaria :

Pe an e . . . . . 10 cor. — fil.

„ 1/2 an . . . . . 5 „ — „

„ 1/4 de an . . . . . 2 „ 50 „

iar' pentru străinătate :

Pe un an . . . . . 14 franci

„ 1/2 an . . . . . 7 „

Administrația foaiei

„Biserica și Școala.“

Arad, strada Révay Nr. 10

AVIZ

La administrațiunea tipografiei diecezane din Arad se află spre vânzare „Tâlcuiala evanghe-țiilor“ de fericitul Loga tipărite cu litere cirile în Buda la anul 1835. Prețul de exemplar 2 cor.

Aviz!

Cei ce doresc spre desfacere calendare de pe anul 1905 adreseze-se administrațiunii voastre. Mai avem circa 150 exemplare și acestea le-am reprimut dela cei ce nu le-au putut desface.

Administrațiunea tipogr. diecezane

Arad strada Révay Nr. 10.

CRONICA.

Trei erarhi. În ziua de trei erarhi, de două-ori aniversară a P. S. Sale D-lui episcop diecezan, pur-tând P. S. Sa numele marelui ierarh Ioan Gură de Aur și fiind totodată ziua numită aniversarea a doua a fericitei alegeri a P. S. Sale în scaunul episcopiei Aradului, corporațiuni și credincioșii s'au prezentat la felicitare la bunul Arhiereu.

La serviciul divin a pontificat în catedrală P. C. Sa D-l protosincol R. Giorogariu.

Decadența țărâniei. Datele statistice oficiale despre proprietatea fonciară la noi în Ungaria ne prezintă un negru tablou. Vedem anume, că proprietarii mari de pământ se înmulțesc, pe când proprietarii de mijloc și mici scad neîntrerupt sub greutatea sarcinelor de tot felul. Din 36,800.000 jugăre catastrale 13 milioane jugăre cat. sunt în mâinile proprietarilor mari (cari au proprietate dela 1000 jugăre în sus), în număr de 3977, 6 milioane jugăre catastrale sunt în mâinile așa numiților gentry, cari au dela 200—1000 jugăre; astfel de proprietari sunt 20.797. Va să zică mai mult de jumătate din pământul țării e stăpânit de 24.774 proprietari mari, pe când 2,771.009 țărani stăpânesc abia 18 milioane jugăre catastrale. Contrastul e evident, dar' înfricoșat. Cam jumătate din acești 2,771.009 țărani stăpânesc numai petece de pământ sub 5 jugăre catastrale.

„Societatea pentru crearea unui fond de teatru“ a ținut Luni ședință plenară la Brașov și a decis să acordeze „Asociațiunei“ 6000 coroane pentru construirea unei scene stabile în sala mare a „Muzeului național“.

S'a decis să se cumpere dela erezii lui Ciprian Porumbescu dreptul de ediție al operetei naționale „Craiu nou“ și să se tipărească pe speșele și sub îngrijirea Societății.

Absolvându-se stipendiatul de până acum al Societății, dl Zaharie Bârsan, s'a decis crearea duor ști-pendii noi pentru tineri, cari se dedică carierei arti-stice teatrale.

În fine s'a decis a publica concurs pentru pre-miarea duor piese teatrale originale românești.

Din piesele teatrală prezentate la primul concurs nu a obținut nici una premiu.

Proxima adunare generale se va ținea în Sibiiu.

„Strana“. Cântări bisericești pe note de Trifon Lugojan. Litografia P. Simtion, Arad, 136 pag. Prețul legat frumos 10 cor.

Cuprinde irmoasele, priceznele, glasurile, podobiile cântărilor bisericești din dieceza Aradului și e însoțit de un instructiv studiu asupra cântării bisericești.

În școala de surdomuți din Arad, se primesc conform ordinului înaltului minister de culie și instrucțiune publică Nr. 11150/904, copii din comitatele Arad, Bichiș, Bihor și Cenad.

Pot recurge pentru a fi primiți numai copii de 7—10 ani. Taxă școlară nu se plătește; pentru întreținere anual 200 cor. Cei săraci primesc ajutor.

Pentru primire pe anul școlar 1905/6 sunt a se prezenta recursurile de pe acuma, până la 15 Martie. Lămuriri pentru ajustarea cererei sunt a se cere dela directorul școalei de surdomuți dl Elias Iakab.

† **Neurolog.** Suscrișii anunță cu inimă frântă de durere moartea neuitatului lor soț, părinte, frate, cum-nat, și văr. Toma Belu oficiant la telegraf și poștă în penziune, mort, la 12 Februarie 1905, st. n., în etate de

62 de ani. Rămășițele defunctului s'au astrucat în 13 Februarie st. n. la orele $\frac{1}{2}$ 4 p. m. după ritul gr. or. rom. în cimiterul din Maria-Radna. Fie-i țarina ușoară și memoria binecuvântată! Jalnica familie.

Mortalitatea în Europa. În timpuri normale mor în Europa, care are cam 392,170.764 de locuitori, pe an 10 până la 11 milioane de oameni, așa că pe o mie vin cam 27. Cei mai mulți mor în anul întâielea, cam 250 dintr'o mie. Cele mai multe cazuri de moarte provin în Rusia, adică 35 dintr'o mie. Apoi vine Ungaria cu 30 dela o mie. În Austria mor cam 27 dintr'o mie. În Italia și pe Peninsula Prineică mor 26, în Țările-Nemțești 25, în Franția 22, în Elveția 21, în Anglia 20, în Suedia și Norvegia numai 17 dintr'o mie. Cât de mortalitatea în anii prunciei (când sug încă) în diferitele țări s'a constatat că în Suedia și Norvegia mor 103, în Anglia 145, în Franția 161, pe peninsula pirineică 180, în Italia 185, în Elveția 194 dintr'o mie. În Țările-Nemțești este mortalitatea totală cam normală totuși mor mulți în anii junetei cam 230 dintr'o mie, în Rusia chiar 300 dintr'o mie. Numărul celor ce ajung 70 de ani nu stă în toate țările în proporție cu numărul morților. Cei mai mulți sunt în Franția, acolo ajung între o mie cam 44 anul al 70-le, apoi vine Norvegia cu 40, Suedia cu 33, Italia cu 31, Elveția cu 30, Anglia cu 27, Țările-Nemțești cu 26, Spania cu 24, Austria cu 23 și Ungaria cu 18 dintr'o mie. Elate mijlocie variază în diferitele țări între 30 și 34 de ani.

Concurs.

Pentru îndeplinirea definitivă a parohiei de cl. III. **Neagra**, se escrie concurs, cu termen de **30 zile**, dela prima publicare, în foaia „Biserica și Școala“.

Venitele acestei parohii sunt: 1) usufructul $\frac{1}{2}$ sesi pământ estravilan, 2) birul și stolele îndatinate și 3) întregirea venitelor dela stat, amăsurat evalificațiunei fiitorului preot.

Recurenții sunt poștiți, ca recurssele ajustate cu documentele prescrie și adresate comitetului parohial gr. or. rom. din Neagra, să le subștearnă la Oficiul protoprezbiteral gr. or. rom. din Butyîn (com. Arad), având a se prezenta în care-va Duminecă, ori sârbătoare, în s-ta biserică, spre a-și arăta desteritatea în cele rituale.

Comitetul parohial

În conțelegere cu: *Ioan Georgia* prezb. Butenilor

—□—

2—3

Conform ordinului Veneratului Consistor ar. dan de dto 21 Ianuarie (3 Februarie) 1905 Nr. 123/905, se escrie de nou concurs pentru parohia vacantă din **Tornea** cu condițiunea cualificațiunei de clasa a II-a și cu termen de **30 de zile** dela prima publicare în foaia oficioasă „Biserica și Școala“.

Emolumentele sunt:

1. Venitul unei jumătăți de sesiune parohială constatătoare din $24 \frac{1200}{1600}$ jug. catastrale. 2. Birul preoțesc uzuat. 3. Stolele legale. Întregirea dela stat conf. legii.

Văduva reposatului preot Pavel Moga beneficiază jumătate din toate venitele până în 10/23 Nov. 1905.

Recurenții sunt poștiți ca recurssele instruite cu documentele prescrie, adresate comitetului parohial din Tornea, să le subștearnă oficiului protopopesc din

Arad, având a se presenta în sfânta biserică din Tornea, spre a-și arăta desteritatea în cele rituale și oratorie.

Arad, 24 Ianuarie (6 Februarie) 1905.

Pe baza autorizării primite dela comitetul parohial:

Vasilie Beleş, protopop.

—□—

2—3

Pentru îndeplinirea parohiei **Govoșdia** devenită vacantă prin strămutarea parohului Romul Vațan se escrie concurs cu termen de **30 de zile** dela prima publicare în organul oficios „Biserica și Școala“.

Venitele acestei parohii sunt: 1) 30 jughere de pământ arător și fanaț, cu un venit anual de 612 cor., 2) interesele după suma de 418 cor., prețul alor 2 jughere de pământ espropriate de calea ferată, 3) Stolele usuete și birul dela 135 numere de case câte o măsură de cucuruz sfârmat. 4) întregirea dotațiunii preotului din vistieria statului 328 cor. 34 fl. respective 1128 cor. 34 fl.

Doritorii de a ocupa această parohie să-și trimită recurssele ajustate conform Regulamentului pentru parohii. P. O. oficiu pprezvitral în M.-Radna, iar dânsii să se presinte pe lângă stricta observare a dispozițiunilor Ș-lui 18 din acelaș Regulament — în sfânta biserică din Govoșdia, pentru a-și arăta desteritatea în cele rituale și oratorie.

Govoșdia, la 9/22 Ianuarie 1905.

Comitetul parohial.

În conțelegere cu: *Procopie Gicule* cu ppresbiter.

—□—

3—3

Cancelaria arhitectului român

Ioan Niga

ARAD, Strada Atzél Péter Nr. 1.

(lângă Crucea Albă).

Pregătește planuri și specificări de spese pentru edificii publice și private, primește lucrări în sfera arhitecturii mai înalte, cenzurări, colaudări. Ca specialist în ritul nostru oriental edifică și restaurează biserici în mod artistic, din care căuză îl recomandăm indeosebi dlor parohi. Trimite planuri, schițe, specificări și servește în lucrări arhitectonice cu deslușiri gratuit.

5—10

